

MISTIČNI KRUG SLOVENSKO-HRVATSKO-JAPANSKE LIKOVNE KOMUNIKACIJE

(Leon Zakrajšek, *Izložba „Enso”*, Galerija Lavant Nugent, Vodnikova 4, Zagreb, 4. – 18. svibnja 2017.)

Uvodeći sa stajališta istraživača recepcije književnosti u kratki prikaz i ocjenu Zakrajšekove *Izložbe „Enso”* u Galeriji Lavant Nugent te oblikujući uzgred njegov umjetnički portret, autor ovoga teksta mora se ponajprije ispričati kao glavni urednik časopisa *Hrvatski* (časopisa za teoriju i praksu nastave hrvatskoga jezika, književnosti, govornoga i pismenoga izražavanja te medijske kulture), zato što su u petnaest godina najskromnije bili zastupljeni tekstovi u kojima se promišlja uloga likovnih umjetnosti u okviru nastave hrvatskoga jezika, književnosti, jezičnoga izražavanja i medijske kulture u hrvatskim osnovnim i srednjim školama te na sveučilištima. Uredništvo je nastojalo motivirati stručnjake i znanstvenike za dostavu takvih priloga, ali nije polučilo očekivani uspjeh iako je uvijek polazilo od činjenice o neprikladnosti ili neprihvatljivosti udžbenika (čitanaka) iz književnosti bez slikovnih priloga čija je svrha, uz sve ostalo, ostvarivanje korelacije među umjetnostima, što ponajprije podrazumijeva ciljano podizanje na višu razinu učeničkih i studentskih sposobnosti svakovrsne komunikacije. Ipak, premda su u većini suvremenih hrvatskih čitanaka uglavnom zastupljene likovne umjetnosti, može se brzo zaključiti kako u onima koje nude antologijska djela svjetske književnosti, najslabije ocjene zaslužuje predstavljanje suvremenih azijskih, osobito japanskih i kineskih likovnih djela.

I.

U razmišljanju o toj problematici i mogućnostima otklanjanja tih slabosti posrećilo se druženje s istaknutim slikarom i grafičarom Leonom Zakrajšekom koji odlično i uzorno povezuje Hrvatsku, Sloveniju i Japan svojim grafikama koje često predstavlja na iznimno posjećenim

izložbama,¹ među kojima je i ova svibanjska 2017. u Galeriji Lavant Nugel u Zagrebu. Podugo je dobro poznato, sukladno velikoj pozornosti javnih medija te stručne i široke javnosti, da je riječ o likovnom umjetniku koji je za svoje grafike dobio mnoštvo priznanja i nagrada diljem svijeta.²

Stjecanju Zakrajšekove velike popularnosti i umjetničke slave doprinostili su mnogi na različitim jezicima, a za bilo kakav zaokruženi pregled njihovih napisa u ovome tekstu premalo je prostora. Ipak, svrhovito je ovdje izdvojiti barem nekoliko „domaćih” (slovenskih i hrvatskih) likovnih kritičarki/kritičara koji su na specifičan način pohvalno pisali ili govorili o njegovu umjetničkom radu: Brane Kovič, Irena Brejc, Milček Komelja i Nelida Nemec (na slovenskom jeziku) te Igor Žic, Nikola Albanže, Darko Glavan i Sonja Švec Španjol (na hrvatskom jeziku).

Slovenski je kritičar Brane Kovič objavio, među ostalim, vrlo zanimljive, uzorno afirmativne tekstove „Leon Zakrajšek: Ko Zahod sreča Vshod” (*Leon Zakrajšek: Kad se Zapad sretne s Istokom*) i „Samuraj s čopičem: Leon Zakrajšek” (*Samuraj s kistom: Leon Zakrajšek*).³ U prvome je osobito potencirao Zakrajšekova „iskustva dviju kultura”: „zapadne koja mu je prirodno darovana ili posredovana u okolnostima u kojima se rodio” i „istočne koju je upoznao prema vlastitoj odluci”,⁴ a zatim je dopunio ustrajnim radom.⁵ Na kraju je te skladne, lijepo oblikovane kritičke pohvale Kovič sugestivno istaknuo da slike koje Zakrajšek „nudi za promatranje” nisu „ni strane ni daleke”,⁶ stoga „u njima” ne treba „tražiti egzotičnost i misterij” jer „njihovi crno-bijeli kontrasti zrače jedinstvenom ljepotom koja nas jednostavno upija i istodobno podsjeća ko-

¹ Tri se države mogu ponositi njegovim umjetničkim radom: Slovenija, Hrvatska i Japan. U razgovorima voli istaknuti da je Slovenac i Hrvat. Naime, njegov je otac Slovenac, a majka Hrvatica. Sukladno tome može se bez prijepora napisati da je slovenski i hrvatski te japanski umjetnik. Rođen je 1962. u Ljubljani. Nakon srednje škole za oblikovanje i fotografiju (smjer grafičko oblikovanje) i studija na Akademiji za likovnu umjetnost u Ljubljani, školovao se u Međunarodnom centru za grafičko istraživanje u Calelli (Španjolska) te kao stipendist japanske vlade na Sveučilištu Tama Art u Tokiju. Naknadno se usavršavao u ateljeima za grafiku Hanga Kobo-Seya-ku, a mentor mu je bio Harumi Sonoyama. Njegovi uzorni japanski učitelji također su bili slavni umjetnici: Fumio Kitaoka i Yuki Rei, ali i drugi, slabije poznati u svijetu. Stalno živi i radi u Zagrebu već desetak godina.

² Podatci o priznanjima i nagradama mogu se lako pronaći na mrežnim stranicama.

³ Brane Kovič, „Leon Zakrajšek: Ko Zahod sreča Vshod”, *Katalog: Razstava Leona Zakrajška*, Nova Gorica, 12. – 29. travnja 2005. i „Samuraj s čopičem: Leon Zakrajšek”, *Life style magazine*, 2007., 18, str. 110. – 110.

⁴ B. Kovič, n. dj. „Leon Zakrajšek: Ko Zahod sreča Vshod”.

⁵ Isto.

⁶ Isto.

liko svakodnevnih stvari prolazi u žurbi kojoj smo podvrgnuti”.⁷ Iz drugoga, pronicavo i duhovito naslovljenog teksta „Samuraj s čopičem: Leon Zakrajšek” svrhovito je apostrofirati jezgrovito obrazloženi iskaz (u prenesenom značenju u naslovu!) kako umjetnik Zakrajšek, dostojanstveni „vitez s kistom”, odbacuje povijesno nerazumijevanje te suprotstavlja nje Zapada i Istoka.⁸

Hrvatski kritičar Igor Žic nazvao je „čudesnom” Zakrajšekovu izložbu „sumi-grafika 17. listopada 2007. godine u prizemlju Muzeja *Mimara* u Zagrebu”.⁹ Nakon nekoliko godina potkrijepio je svoju tvrdnju podsjećanjem na njegove uspjehe u svijetu pa je naveo, primjerice, kako je „krajem 2010. godine radio” te „izlagao u Pekingu”,¹⁰ a zatim „početkom 2011. u Francuskome kulturnom centru u Zagrebu – ostajući dosljedan u uspostavljanju najneobičnijih kulturnih veza”.¹¹ Velike su Žicove zasluge za Zakrajšekovu afirmaciju u Hrvatskoj.

D. G. (Darko Glavan) u tekstu *Leon Zakrajšek: Apstraktna kaligrafija japanske duše* (Studio „Mimara”, 17. listopada 2007. – 4. studenoga 2007.)¹² izrijeком je ustvrdio da je umjetnik „izložbom sumi-crteža nastavio svoje propitivanje suodnosa likovne tradicije Zapada i Istoka, započeto 1997. g. poslijediplomskim studijem na Sveučilištu Tama Art u Tokiju”.¹³ „Skлонost precizionizmu”, nastavio je Glavan, koja je „podjednako svojstvena svjetski priznatoj ljubljanskoj školi grafike kao i japanskoj likovnoj tradiciji”, „osnovna je odlika Zakrajšekovih umjetničkih postupaka”¹⁴ koji se očituju „uglavnom crnom i bijelom, a tek povremeno crvenom i smeđom bojom” dok u „kompozicijama” porabi „jednostavne geometrijske motive”.¹⁵

U nevelikome, ali vrlo značajnome tekstu Irene Brejc „Izročilo japanske renesanse” (*Tradicija japanske renesanse*), objavljenom u Dnevniku Televizije Slovenije,¹⁶ poticajno je predstavljena izložba japanskih umjetnika u Galeriji Arteum (Ljubljana) koji pripadaju skupini *Han 17*, a

⁷ Isto.

⁸ B. Kovič, n. dj. „Samuraj s čopičem: Leon Zakrajšek”.

⁹ Igor Žic, „Leon Zakrajšek”, *Književna Rijeka*, 2012., 1, str. 146. – 151.

¹⁰ I. Žic, n. dj., str. 151.

¹¹ Isto.

¹² D. G. (Darko Glavan), „Leon Zakrajšek: Apstraktna kaligrafija japanske duše”, Studio „Mimara”: <https://www.mdc.hr/UserFiles/file/Izvjescia/MDC-IzvjesciaZGBmuzeja2007book.pdf>

¹³ Isto.

¹⁴ Isto.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Irena Brejc, „Izročilo japanske renesanse”, *Dnevnik.si*, 12. srpnja 2006. : <https://www.dnevnik.si/24384>

kojima je vođa i najstariji član Juki Rei, profesor (mentor, učitelj) Leona Zakrajšeka.¹⁷ Za organizaciju te izložbe, kako je ustvrdila Irena Brejc, najzaslužniji je upravo „slikar Leon Zakrajšek” koji je time „predstavio uspješne umjetničke projekte” što su „zblížili i ostvarili nove mostove među Slovencima i Japancima na umjetničkom području”.¹⁸ Budući da je njezin pohvalni tekst čitan u najgledanijoj slovenskoj televizijskoj emisiji, itekako je doprinio Zakrajšekovoj popularnosti u Sloveniji.

Tekst „Koreografija ustvarjalnih energij: risbe Leona Zakrajška” (*Koreografija stvaralačkih energija: crteži Leona Zakrajšeka*),¹⁹ koji je iznimno važan doprinos Zakrajšekovu umjetničkom ugledu u Sloveniji, uzorno je smisljeno i dojmljivo napisao prof. dr. sc. Milček Komelj, istaknuti slovenski povjesničar umjetnosti, profesor Filozofskog fakulteta u Ljubljani.²⁰ Pozorno biranim riječima predstavio ga je kao umjetnika koji je u svojim kompozicijama, istodobno „cjelovitima” i „fragmentarnima”,²¹ „obilježio staze” osobnih umjetničkih „nemira i traganja” koje „široko” otvaraju „prostor za nova istraživanja”.²² Njegovi su zaključci o Zakrajšekovu umjetničkom radu osebujno iznijansirani, svrhovito potkrijepljeni, utemeljeni na stručnoj i znanstvenoj pomnosti, usustavljenom promatranju i jezgrovitoj raščlambi mogućih „asocijativnih koraka” te „kontemplativnih poniranja”.²³

Zasigurno jedan od najuglednijih, najboljih i najproduktivnijih suvremenih hrvatskih likovnih kritičara, povjesničar umjetnosti i muzeolog Nikola Albaneže sustavno usmjeruje posebnu pozornost na umjetnički rad Leona Zakrajšeka. Ovdje je svrhovito izdvojiti barem dva njegova posebno značajna predgovora u katalogima izvrsno posjećenih Zakrajšekovih izložbi: prvi – u *Katalogu izložbe* u prigodi proslave Dana Sveučilišta u Zadru (25. ožujka – 7. travnja 2010.) u Galeriji sv. Dimitrija; drugi – u *Katalogu izložbe „Fragmenti”* (3. – 22. ožujka 2011.) u Medijateci Francuskog instituta u Zagrebu. U prvome – odlučno je ustvrdio da Zakrajšekov „likovni rad” ostvaruje „most” između Zapada i Istoka,²⁴ a posebice

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto.

¹⁹ Milček Komelj, „Koreografija ustvarjalnih energij: risbe Leona Zakrajška”, *Ampak: mesečnik za kulturo, politiko in gospodarstvo*, 2008., 2, str. 52. – 53.

²⁰ Isto.

²¹ Isto.

²² Isto.

²³ Isto.

²⁴ Nikola Albaneže, *Katalog izložbe slika Leona Zakrajšeka*, Galerija sv. Dimitrija, Sveučilište u Zadru, 25. ožujka 2010.

je pohvalio njegov uravnoteženi omjer „tradicije i iskustva”, „lokalnog i općeljudskoga”, „intimnog i javnog” što ga sve predstavlja kao „velikog i važnog umjetnika” koji „definitivno pripada svjetskoj umjetničkoj eliti”.²⁵

Na temelju različitih tekstova na mrežnim stranicama može se zaključiti da slovenska likovna kritičarka, esejistica i muzeologinja Nelida Nemec sa štovanjem prati umjetničku karijeru Leona Zakrajšeka nakon njegova povratka iz Japana. Pozivala ga je na mnoge izložbe, pozicionirala u „prvi red” slovenskih umjetnika, a isti kritički odnos razotkrivaju i njezine sažeto pisane odlične ocjene njegovih grafika.²⁶

Ne štedeći na najljepšim pohvalama i najboljim ocjenama, istaknuta hrvatska likovna kritičarka, povjesničarka umjetnosti i muzeologinja Sonja Švec Španjol već nekoliko godina osebujno, moderno i originalno pristupa Zakrajšekovu umjetničkom stvaralaštvu. Hrvatsku stručnu i široku javnost sustavno je upoznala s njegovim životopisom objavivši u časopisu *Art magazin Kontura* (u prosincu 2013.)²⁷ vrlo zanimljiv razgovor s njime, a malo zatim i na svome portalu *PerceiveArt* (4. ožujka 2014.)²⁸ Potrebno je osobito istaknuti da je autorica izvrsnoga, poticajnog i znakovitog predgovora u katalogu ove njegove svibanjske izložbe u Galeriji Lavant Nugent.²⁹ Elokventno i sugestivno je predstavila i obrazložila njegova nadahnuća japanskom grafikom pod nazivom „Enso” (*Krug*).³⁰ Njezin maloprije apostrofirani razgovor (s glasovitim umjetnikom!) trenutačno je najprikladniji izvor podataka za njegovo esejističko portretiranje.

II.

U skladu s tekstovima istaknutih slovenskih i hrvatskih likovnih kritičarki/kritičara može se ustvrditi da je Zakrajšekovo začuđujuće, svježenosno, originalno umjetničko stvaralaštvo doživljeno i ocijenjeno, među ostalim, kao iznimno dragocjeno ostvarivanje suvremene umjetničke komunikacije s dalekim, do prije sto i pedesetak godina izoliranim

²⁵ Isto.

²⁶ Usp. na mrežnim stranicama. Ključne riječi: Nelida Nemec, Leon Zakrajšek.

²⁷ Sonja Švec Španjol, „Leon Zakrajšek. Perfekcionista u razvoju”, *Art magazin Kontura*, 2013., 122-123, str. 58. – 61.

²⁸ Sonja Švec Španjol, „Leon Zakrajšek”, *PerceiveArt*: <https://perceiveart.com/leon-zakrajsek/>

²⁹ <https://likumzg.wordpress.com/2017/04/26/izlozba-leona-zakrajseka-u-galeriji-laval-nugent/>

³⁰ Sonja Švec Španjol, „Leon Zakrajšek – Enso”: <https://perceiveart.com/leon-zakrajsek-enso/#more-12290>

te zagonetnim Japanom. U skladu s time nedvojbeno se može tvrditi kako dosad ni jednom Hrvatu ni Slovencu nije tako uspjela suradnja s vrhunskim japanskim likovnim umjetnicima. Njegovi specifični umjetnički postupci plodonosno približuju japansku likovnu umjetnost mladim naraštajima pred kojima je budućnost, kretanje ili „šetnja” po širokome svijetu, u bezgraničnim komunikacijskim prostorima. Imajući na umu teškoće ostvarivanja komunikacije s Japanom bez znanja japanskoga, Zakrajšek nas svrhovito uči kako umjetnost „preskače” granice, ublažuje kulturne razlike, povezuje ljude unatoč njihovoj različitosti, sprijateljuje daleke i bliske zemlje (primjerice: Japan, Sloveniju i Hrvatsku), što itekako motivira na uključivanje preslika njegovih izvrsnih grafika u hrvatske udžbenike u kojima se predstavlja japanska književnost te nastoji ostvariti korelacija među umjetnostima. Odlične ocjene koje neprekidno dobiva (gotovo nezaobilazne u sredstvima priopćivanja!) potiču na dodatno „pojašnjavanje” njegova životopisa i umjetničkog rada koje prati neobična medijska pozornost što ga čini izrazito popularnim likovnim umjetnikom i u Hrvatskoj.

Koliko se može zaključiti prema podacima koji su dobiveni od samog Zakrajšeka te s mrežnih stranica i tekstova u drugim medijima, izlagao je u dvadesetak zemalja (oko dvjesto pedeset izložbi, skupnih ili samostalnih), a samo u Hrvatskoj imao je dvadesetak izložbi u velikim gradovima. Izobilje je dokaza kako je tijekom gotovo četrdesetogodišnjega umjetničkog rada imao toliko izložbi (prvu – kao petnaestogodišnjak!) da ga se bez dvojbe može svrstati u „rekordere” među likovnim umjetnicima u Hrvatskoj i Sloveniji. Česte su medijske pohvale bile svrhoviti pozivi znatiželjnim umjetnicima, kritičarima te širokoj javnosti na otvaranje i ove njegove izložbe u Galeriji Lavant Nugent u Zagrebu, ali doprinijela je tome i najava da će je otvoriti japanski veleposlanik Njegova Ekselencija gospodin Keiji Takiguchi.

Nedvojbeno se moglo zaključiti tijekom čestih razgovora te mnoštva tekstova o njegovim izložbama, posebice spomenutog razgovora Sonje Švec Španjol, da je za Zakrajšekovo umjetničko stvaralaštvo sudbonosan bio odlazak u Japan gdje se odlučio za „Enso”.³¹ Sukladno tome se s posebnim štovanjem prisjećao svoga japanskog profesora Fumija Kitaoke³² koji ga je potaknuo na povratak prirodi što ga je u tome iskon-

³¹ S. Švec Španjol, n. dj. „Leon Zakrajšek”, *PerceiveArt* (2014.).

³² Fumio Kitaoka (1918. – 2007.), znameniti japanski umjetnik: <http://www.myjapanesehanga.com/home/artists/fumio-kitaoka-1918-2007->

skom okruženju usmjerilo i na očitovanje vlastitoga unutarnjeg svijeta u mitskim krugovima.³³ Hrabro je krenuo svojom novom stazom, slabo poznatom europskim umjetnicima koji osobito u ovome našem vremenu nerijetko zalutaju u dinamičnim eksperimentalnim potragama za umjetničkom samosvojnošću u okvirima nezaobilazne tradicije. Potražio je umjetnička nadahnuća tamo gdje sunce ranije izlazi, okrenuo se Dalekom istoku, dobio priliku za „36 pogleda na planinu Fuji” zahvaljujući mentoru Yukiju Reiju. Sjedinio je „na svoj način” Istok i Zapad pa neočekivano rasprodao sve radove prije otvorenja velebne izložbe u Tokiju čime je zauvijek stekao izniman umjetnički ugled.³⁴

Svenazočna je istočnjačka simbolika u njegovim grafikama u posljednjih dvadesetak godina, ali može se bez prijepora također istaknuti da ih zasvagda krasi jasni odraz europske umjetnosti. Ponajbolje je razvidan u začudnoj višeznačnosti i slojevitoj metaforičnosti kao čvrsti dokaz: neprihvaćanja potpune ovisnosti o uzorima te čuvanja prava na osobnu slobodu bez obzira na okolnosti umjetničkog stvaranja.

U sažetku mnogih razgovora sa Zakrajšekom ponajprije je svrhovito izdvojiti: osebujni umjetnik je dinamičan sugovornik koji zanosno slavi umjetnost, ustrajno promiče važnost umjetnosti u životu svakog čovjeka te zanosno se bori, što je jako važno za isticanje u hrvatskim okolnostima, za bolji položaj umjetnika u današnjem svijetu. Međutim, umjesto raščlambi tih razgovora, vođenih obično u prijateljskom okruženju i raspoloženju, u ovome je tekstu prikladnije komentirati, interpretirati i navoditi njegove zabilježene izjave, tvrdnje i odgovore na konkretna pitanja znatiželjnih novinara i likovnih kritičarki/kritičara u različitim sredstvima priopćivanja. U skladu s time među pažljivo pročitanim i pomnjivo raščlanjivanim odličnim ocjenama njegova umjetničkog rada i afirmativnim intervjuima ovdje može ponajbolje poslužiti, kako je već sugerirano, upravo njegov razgovor s vrlo cijenjenom likovnom kritičarkom Sonjom Švec Španjol.³⁵

III.

Na početku toga razgovora Zakrajšek je pozvao „umjetnike i ljude koji rade na području kulture da imaju otvorena srca za druge, da se bore za kulturu, da im nije žao vremena i novca, da se time bave samo

³³ S. Švec Španjol, n. dj.

³⁴ Isto.

³⁵ Isto.

i isključivo ako osjećaju potrebu”.³⁶ Gotovo je romantičarski³⁷ sugerirao kako bi se trebalo „odnositi s poštovanjem prema likovnom jeziku i kulturi”, tj. umjetnicima, a zatim je sarkastično kritizirao naše životno okruženje u kojem je najvažnije je li „došla neka starleta na otvorenje” i hoće li „biti ponuđeno nešto za grickanje”.³⁸ Bez dvojbe je ustvrdio da je izgubljen „fokus s onoga što je bitno, a to je umjetnost”, pa se bori „da ljudi nauče gledati i percipirati svijet oko sebe”, ali i da umjetnici „stvaraju produkte koji će biti gledljivi”.³⁹

Odgovarajući na pitanje o pohađanju Međunarodnog centra za grafiku u Calelli nakon Akademije likovnih umjetnosti u Ljubljani, bez dvojbe je otvoreno predstavio sebe na početku umjetničke karijere:

„Kako sam po prirodi tip osobe koji radi sve ono što mi se kaže da ne smijem raditi, još kao student sudjelovao sam na nekim međunarodnim izložbama što je generiralo kvalitetne kontakte i tako me jedan talijanski umjetnik predložio instituciji u Španjolskoj koja se bavila isključivo klasičnim grafičkim tehnikama.”⁴⁰

Osobito su zanimljivi njegovi odgovori na pitanja: o dobivanju stipendije za Sveučilište Tama Art u Tokiju (1997.) te fascinaciji Dalekim istokom i razlikama „između istočnjačke i zapadnjačke kulture”.⁴¹ Posebice je apostrofirao, što je bila važna tema i naših čestih razgovora,⁴² razliku između „istočnjačke” i „zapadne umjetnosti” koja je „nakon renesanse krenula u nekom pravcu koji se distancirao od prirode”.⁴³ Spominjući svoga slavnog profesora Fumija Kitaoku, koji je odlučno rekao nakon što mu je pokazao svoje radove kako „u njima vidi znanje koje je renesansno i koje u Japanu jako poštuju i cijene”, osobito je istaknuo njegov savjet da bi se trebao „okrenuti prirodi” i pronaći nešto „interesantno” pa iz toga početi „crpiti inspiraciju”.⁴⁴ Završnom je rečenicom toga odgovora slikovito i poticajno objasnio kako umjetnici znaju „da iza

³⁶ Isto.

³⁷ Usp. Johann Peter Eckermann, *Razgovori s Goetheom: posljednjih godina njegova života*, Scabaeus-naklada, Zagreb, 2006.

³⁸ S. Švec Španjol, n. dj.

³⁹ Isto.

⁴⁰ Isto.

⁴¹ Isto.

⁴² U našim razgovorima o temama Istoka i Zapada često je isticao svoje nastojanje za njihovim približavanjem, razumijevanjem i međusobnim umjetničkim inspiriranjem.

⁴³ S. Švec Španjol, n. dj.

⁴⁴ Isto.

jedne crte stoji drvo ili krajolik pustinje ili nešto treće”, a zatim je pridodao kako „poveznica između prirode, filozofije i religije jednog prostora utječe na umjetnika” što je „kod njih jače nego u zapadnoj kulturi jer su u zapadnoj kulturi filozofija i neke druge struke preuzele primat”.⁴⁵

Na pitanje o izboru „oblika kruga” Zakrajšek je odgovorio Sonji Švec Španjol da ga prati otkada se „zaljubio u azijsku umjetnost” jer „krug ima neku simboliku koja je mistična, koja fascinira ljude”.⁴⁶ Specifičnim razgovornim stilom, sugestivno i elokventno je istaknuo⁴⁷ da „ne treba biti umjetnik” za shvaćanje činjenice da je „Sunce” okruglo te da nakon bacanja kamena u vodu „ne prave se kvadrati već krugovi”.⁴⁸ Napomenuvši da ga je to „uvijek fasciniralo”, sjetio se jednog odlaska s ocem u Trst i kupnje „papira Fabriano i Giotto drvenih bojica” na čijem je omotu „nacrtan Giotto kao pastir” koji je pred papinim predstavnikom „dokazao svoje umijeće tako da je nacrtao savršeni krug”.⁴⁹ Podsjetio je također na svoje dvadesetogodišnje iskustvo bavljenja gestualnim slikarstvom, nakon čega je zaključio da bi trebao „smiriti” svoj crtež i napraviti „geometrijski krug” u kojem se događa vlastita „intervencija”, a to je „učinio uz pomoć matrice”, kalupa koji čini „bakrena ploča ili neki drugi materijal” u kojem intervenira „slobodnim potezima”.⁵⁰ Potom je pridodao:

„To je jedan princip kojim se bavim već dugo vremena, a ozbiljnije sam mu se posvetio 2000. godine. Počeo sam raditi u tehnici akvatinte, a zadnjih nekoliko godina radim isključivo monotipiju.”⁵¹

Objasnio je ukratko i zašto zagovara monotipiju:

„Monotipija je grafička tehnika koja je u biti slikarstvo. Moguć je samo jedan otisak 1/1, pa smo tu opet kod moje stare ljubavi – što je original. Ja sam zaljubljenik u ono što je originalno – a monotipija je svježija i originalna i omogućava veliku slobodu u izražavanju, no ponekad stvara probleme onima koji nisu grafičari jer je bitan odnos lijevog i desnog, odnosno pitanje zrcalne slike.”⁵²

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ Isto.

⁴⁷ Iako se rodio i školovao u Sloveniji, odlično se služi hrvatskim jezikom koji mu je materinji (materinski) jezik.

⁴⁸ S. Švec Španjol, n. dj.

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ Isto.

⁵¹ Isto.

⁵² Isto.

Na kraju razgovora sa Sonjom Švec Španjol Zakrajšek je objasnio što smatra originalnom grafikom (o čemu je i autoru ovoga teksta više puta govorio i detaljno objašnjavao),⁵³ a zatim se čvrsto suprotstavio „balkanskim običajima” umnažanja otisaka,⁵⁴ što se nekim grafičarima vjerojatno ne sviđa.

IV.

Budući da je tijekom pozornih čitanja i raščlanjivanja mnogih tekstova o Zakrajšekovu umjetničkom radu te naših zanimljivih i poticajnih razgovora (u kojima je svojom neobičnom, specifičnom elokventnošću ostavljao dubok dojam na nazočne dok je šimićevski zanosno raspravljao o umjetnosti,⁵⁵ posebice o relacijama japanske književnosti i likovnih umjetnosti), autor ovoga prikaza upoznao je pomalo suvremenu japansku umjetnost, osobito grafiku, a zatim bio iznimno počašćen pozivom da govori na otvaranju njegove izložbe u Galeriji Lavant Nugent u Zagrebu, 4. svibnja 2017. u 20,00 sati. U skladu s tom iznimnom čašću pripremljen je kratki klasični (protokolarni) pozdravni govor koji uglavnom sadrži neke višekratno ponovljene kritičke tvrdnje, ovdje citirane ili interpretirane, ali i zaslužene nove pohvalne riječi autora ovoga teksta (i govora!) o pojedinim osobitostima Zakrajšekova umjetničkog rada i njegove vrlo moćne likovne komunikacije:

Govor na otvaranju *Izložbe „Enso”* Leona Zakrajšeka
(Galerija Lavant Nugent, Vodnikova 4, Zagreb, 4. svibnja 2017.)

Vaša Ekselencijo veleposlaniče Japana, gospodine Keiji Takiguchi, štovane gospođe, štovana gospodo, dragi prijatelji, srdačno vas pozdravljam.

Iznimna mi je čast i osobito zadovoljstvo što se na početku ovoga velikoga kulturnog događaja mogu obratiti vama, uvaženim časnim dostojanstvenicima i uglednicima, cijenjenim umjetnicima i ljubiteljima umjet-

⁵³ Vrlo je kritičan prema umjetnicima i galeristima koji se ne drže „zakona” o grafici, tj. prihvaćenih pravila početkom 20. stoljeća.

⁵⁴ S. Švec Španjol, n. dj.

⁵⁵ Usp. Antun Branko Šimić, „Konstruktivno slikarstvo”, *Savremenik*, Zagreb, 1921., 3, str. 184. – 185. ili isti tekst u knjizi do koje je lakše danas doći: Antun Branko Šimić, *Proza II* (prir. V. Pandžić), Matica hrvatska u Sarajevu i FMC Svjetlo riječi d.o.o. Sarajevo, Sarajevo, 2009., str. 191. – 195.

nosti – te izraziti istinsko divljenje umjetničkom stvaralaštvu gospodina Leona Zakrajšeka, slovensko-hrvatsko-japanskog umjetnika, neprijeporno jednoga od najzanimljivijih koji žive danas u Zagrebu. Te su tvrdnje utemeljene na višegodišnjemu iznijansiranom proučavanju, promatranju, promišljanju, sustavnoj raščlambi, jasnim usporedbama i konačnom zaokruživanju odlične ocjene koju neosporno zaslužuje ovaj izvrsni umjetnik kojega večeras najsrdačnije pozdravljamo, bezgranično hvalimo na temelju neprijepornih razloga, očekujući na našu i sveopću radost plodonosni nastavak njegova vrhunskoga i ustrajnoga umjetničkog rada.

U četrdesetak godina imao je gotovo dvjesto pedeset izložbi (prvu kao petnaestogodišnjak!), nešto manje samostalnih nego skupnih, što se zasigurno može svrstati među umjetničke rekorde na hrvatskoj umjetničkoj sceni. Tri se države sada osobito ponose njegovom umjetnošću, ponajviše izvrsnim, originalnim, specifičnim grafikama: Slovenija, Hrvatska i Japan.

Kako to sâm rado ističe u dinamičnim razgovorima, Leon je grafičar kojega je privukla istočnjačka kultura nakon što je stekao vrlo važna primarna slikarska znanja u Sloveniji pa u Španjolskoj u kojoj se bavio klasičnim grafičkim tehnikama. Za njegovo je umjetničko stvaralaštvo upravo bio presudan odlazak u Japan gdje je imao posebnu čast, zapravo rijetku sreću postati odličnim učenikom vrhunskih učitelja, dobro poznatih diljem svijeta: litografa Harumija Sonoyame i grafičara Fumija Kitaoke i Yukija Reija.

Ubrzo se odlučio za „Enso”, hrvatski rečeno „Krug”, stoga s posebnim štovanjem uvijek ističe svoga japanskog profesora Fumija Kitaoku koji ga je potaknuo na povratak prirodi, što je omogućilo da svoj bogati unutarnji svijet očituje u mističnim te bajkovitim krugovima. Hrabro je krenuo stazom koja je slabo poznata europskim umjetnicima koji osobito u ovome našem vremenu počesto zalutaju u dinamičnim eksperimentalnim potragama za umjetničkom samosvojnošću u okvirima teško lomljive tradicije. Potražio je nadahnuća gdje sunce ranije izlazi, otvorio se širokom svijetu, približio Istok i Zapad u istom obzoru.

Gledajući na Zakrajšekov razvojni put u dvama posljednjim desetljećima, svenazočna je simbolika, sugestivnost, stupnjevitost, pritajena ritmičnost, začuđivanje, raskošna metaforičnost i specifična višeznačnost koja potiče višekratno promatranje i duboko razmišljanje te ostavlja znatiželjnog čovjeka u novim dvojbama o ovozemaljskoj prolaznosti. S osjećajem prava na slobodu u stalnom je zanosu za novim znakovljem te jasnim očitovanjem svoga istraživačkog odnosa prema svakovrsnoj simbolici i nerijetkim konkretizacijama protjecanja vremena te zaokruživanja bliskih i nepoznatih prostora.

Ostvarivši osobnu poticajnu razredbu elementarne životnosti, unosi u svoje krugove unutarnju razigranost zagonetavajući neograničenosti umjetničke slobode i neiscrpnih izvora. Ponudio je neodoljivi izazov i poziv hrabrima ili slobodnima, jasno se protiveći umjetničkoj nepokretnosti i zatvorenosti. Unatoč dobroj upućenosti u njegovu uzornu individualnost, ugodna nas iznenađenja susreta s njegovim novim umjetničkim djelima potiču na usklik: „Imamo istinskoga, vrhunskoga, našega (slovenskoga, hrvatskog i japanskog) te svjetskog umjetnika!”

S njegovim umjetničkim djelom komunikacija se ugodno ostvaruje bez nepremostivih zastoja u odgonetavanju specifičnoga likovnog izričaja: sažeta i refleksivna, ali u kojem se očituje i nastojanje za dobivanje epiteta: metaforičan. Dokazuje se umjetnikom koji znade što treba činiti istinski umjetnik koji je stekao najprikladnija znanja pa duboko promišlja, pomnjivo ispituje neograničeni prostor oko sebe i u sebi, dotičući svrhovito najvažnija pitanja postanka i opstanka čovjeka i svijeta. Želi biti umjetnik općega razumijevanja: Istoka i Zapada, oblikovatelj i pošiljatelj plemenitih poruka zabrinutom čovjeku gdje god se nalazio.

Iznijansirana su i usustavljena sva njegova umjetnička nastojanja, oslonjena na iskonsku darovitost, pronicavost, snalažljivost, izvornost, stečena bogata znanja i moćna umijeća, što mu je sve donijelo veliku čast i ugled na svjetskim širinama. Neosporno je i ova izložba prekrasni plod iznimnih sposobnosti i umijeća, ali i ljubavi i vjere u iskonsku ulogu umjetnosti u životu čovjeka.

Na kraju, potrebno je istaknuti kako se izvrsni i uzorni umjetnik Leon Zakrajšek nakon dalekih, svjetskih putovanja skrasio u Hrvatskoj. Sretna je Hrvatska što je dobila takvog umjetnika koji je već stekao slavu u velikom Japanu, gdje nema one naše „ruka ruku mije” pa „sretne obadvije”. U bogatom je Japanu – gdje vrijede istinski umjetnički kriteriji: cijenjen, hvaljen, nagrađivan i štovan samo onaj koji je uistinu umjetnik.

Hrvatski, slovenski, japanski ili svjetski umjetnik Leon Zakrajšek zaslužuje najbolje ocjene, najljepše pohvale, svesrdnu potporu hrvatske kulturne javnosti te u ovome svečanom trenutku – najsrdačnije čestitke.

Ave, Leon! Živio, Leone! Na dobro nam ponovno došao sa zadivljujućim umjetničkim djelima! Neka dobro zdravlje prati Tvoja umjetnička nastojanja i velebne umjetničke uspjehe!

Dragi prijatelji, na pozornosti – hvala najljepša!

V.

Kao što je već najavljeno, iznimnu je čast Leonu Zakrajšek u učinio japanski veleposlanik, Njegova Ekselencija gospodin Keiji Takiguchi⁵⁶ otvorivši izložbu u nazočnosti mnogih ljubitelja umjetnosti koji nisu – prema izvješćima portala, listova, radija i televizije – skrivali zadovoljstvo, najljepše pohvale i najbolje ocjene pred izloženim grafikama.⁵⁷ Nažalost, autor govora i ovoga prikaza doživio je prometnu nesreću, stoga se nije mogao izravno obratiti uvaženim gostima, cijenjenim umjetnicima i ljubiteljima umjetnosti te izraziti istinsko divljenje umjetničkom stvaralaštvu gospodina Leona Zakrajšeka koji u Zagrebu zaokružuje svoje najzrelije stvaralačko razdoblje.⁵⁸

Dan-dva prije zatvaranja izložbe autor ovoga teksta uspio je s njime, ipak, posjetiti izložbu te bio oduševljen viđenim djelima. Bez dvojbe je mogao potvrditi, učvrstiti i potkrijepiti najbolje ocjene koje je zabilježio tijekom pripreme svoga pozdravnoga govora. Ostaje najdojmljivije i najizazovnije (u govoru već spomenuto!) zagonetno unošenje u krugove specifične, tajnovite i bajkovite unutarnje razigranosti koja sugestivno svjedoči o nesputanosti Zakrajšekove umjetničke slobode koja poticajno i zanosno slavi neiscrpnost umjetničkih nadahnuća u „velikom svijetu”. Njegov umjetnički rad može poslužiti za uzor mladim naraštajima kao dragocjena umjetnička komunikacija koja daruje veliko zadovoljstvo promatranja i raščlambe te snažno potiče na razmišljanje i zaključivanja. Dobrodošao nam je veliki umjetnik Leon Zakrajšek, osebujni, uporni promicatelj razumijevanja i približavanja Istoka i Zapada koji nudi umjetnost uznemirenom čovjeku pred suvremenim životnim nevoljama koje imaju jasna obilježja globalne zabrinutosti i svenazočne uplašenosti. U skladu s time može se zaključiti prema njegovu dosadašnjem iznimno uspješnome umjetničkom radu, uključujući posebice ovu svibanjsku izložbu u Galeriji Lavant Nugent, da će uporno nastaviti (s ljubavlju i vjerom u pobjedu dobra nad nemilim izazovima natmurene današnji-

⁵⁶ Japanski veleposlanik g. Keiji Takiguchi otvorio izložbu grafika slovensko-hrvatskog akademskog umjetnika Leona Zakrajšeka: <https://akademija-art.hr/2017/05/07/japanski-veleposlanik-g-keiji-takiguchi-otvorio-izlozbu-grafika-slovensko-hrvatskog-akademskog-umjetnika-leona-zakrajseka/>; Otvorena izložba grafika umjetnika Leona Zakrajšeka inspiriranog Japanom: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/otvorena-izlozba-grafika-umjetnika-leona-zakrajseka-inspiriranog-japanom-20170505>; Japanski veleposlanik otvorio izložbu Leona Zakrajšeka: <https://fama.com.hr/japanski-veleposlanik-otvorio-izlozbu-leona-zakrajseka/> i dr.

⁵⁷ Isto.

⁵⁸ Umjesto autora – govor je pročitala gospođa Drijenka Pandžić Kuliš, prof.

ce!) tragati za umjetnošću koja bi današnjicu i sutrašnjicu mogla razgaliti optimizmom.

* * *

Budući da u protokolarnom govoru nije bilo „prostora” za predstavljanje umjetnika Leona Zakrajšeka u skladu s tezom da je zaslužio mjesto u hrvatskim udžbenicima (čitankama) iz književnosti u osnovnim i srednjim školama te sveučilišnim udžbenicima iz svjetske književnosti, njegova usustavljena umjetnička nastojanja te umjetnički uspjesi bit će ponovno predmet bavljenja u našem časopisu koji je dužan promicati umjetnost kao nezaobilaznu sastavnicu odgoja i obrazovanja hrvatske mladeži.

Vlado Pandžić